

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уонсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүмүрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүгэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын ойдобулэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдуга көңүл уонна кырдьык биир төрүтэ буоларын болжомтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүгэр дьон аймах суобаһын абардар варварды быһыылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көңүлүгэр, кыһалжата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжомтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтааҕын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматын туһугар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдэр туһугар,

Холбоһуктаах Нациялар нуруоттара Устаантарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһыытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйэллэрин бигэргэһинтэрин, ол кэинэ социальнай прогресс өссө көңүл олох усулуобуйалара тупсарын туһугар үлэлэһэргэ быһаарыммыттарын болжомтоҕо ылан туран, чилиэн быһыытанан киһирибит судаарыстыбалар Холбоһуктаах нациялар организациялары кытары киһи быраабын уонна көңүлүн тутуһуу туһугар ыкса үлэлэһиэх буолан бигэ тыл биэрбиттэрин болжомтоҕо ылан туран,

ыйылыбыт быраан уонна көңүл дин эйдэбуллэри диринник өйдөөһүн бу бэриллэбит бигэ тыллары олоххо киллэрингэ улахан суолталааҕын болжомтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уонсай Декларациятын аан дойду нуруоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-соруктарынан биллэрэр, хас биирдии киһи уонна общество хас биирдии органа бу Декларацияны сырдатты үөрэтти көмөтүнэн быраабы уонна көңүлү убаастыылырын ситиһиэхтээх, национальнай уонна нуруоттар икки ардыларынааҕы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоһук иһигэр киһирибит судаарыстыбалар истэрингэр, мань таһынан, судаарыстыба сууттуур быраантарын тарҕанар уобаластарыгар (юрисдикция) олоҕор нуруоттарга киһирик уонна кодүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүллэр. Киһилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүллэр, уонна бэйэ бэйэлэрингэр тылга киһирингэс быһыылара доҕордоһуу тыыннаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, расатыттан, тириитин өнгүтүн, эр киһититтэн-дьахтарыттан, саңарар тылыттан, омугуттан, религиятыттан, политической да ханнык да санаатыттан, национальнай эбэтэр

социальной төрүтүтүн, баайыттан- дыадангытыттан тутулуга суох бу Декларация биллэрэрин курдук быраантаах уонна көнүлүөх.

Мань таһынан дьону ханнык да дойдуга, ханнык да политической, правовой эбэтэр норуоттар икки ардыларынааҕы статуһуттан снэттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойдуга территорията тоһо да тутулуга суох, эһиэккэ сылдыааччы, бэйэтэ саламат бинтэр суверенитет өгтүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас биирдии киһи үчүгэй олоҕу олоорор, көнүлүөх уонна тус тыггыллыбат буолар быраантаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас билиммэт буолар турукка сылдыа суохтаах: дьону кулут өгөстүү уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүнгэрэ бобулар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох өгөрөр сордоһунна, накаастабылга, куһаҥан сыһаанна түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан ааҕынар быраантаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуонун иһингэр тэн быраантаахтар уонна сокуон тэн көмүскэбиллэн туһанар быраантаахтар. Дьон барыта дыһиһээх Декларацияны кэһэр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна манньк сарбыһааһынна киксэрингтэн көмүскэтэр быраантаахтар.

8 ыстатыйа

Хас биирдии киһи конституциянан, сокуонунан көрүллүбүт бэйэтин тус быраантара кэһиллибит түгэнигэр, национальной сууттар көмөлөрүнэн ол быраантарын түргэниик уонна толору төһөрөр быраантаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайыллыбат, көнүлүн сарбыһыллыбат, үүрүлүбэт.

10 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, холуобунай буруйу өгөрбүт дьон дьүүлүнэр буоллаҕына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, мань таһынан киһиэхэ тиксэриллибит холуобунай буруй тоһо олохтообун быһаарар иһингтэн, тэн быраантааҕынан туһанан, киһи дьыалатын тутулуга суох, кырдык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүллэрин ситиһэр быраантаах.

11 ыстатыйа

1. Хас биирдии буруйу өгөрүүгэ уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ытыллар суут киһи буруйдааҕын дакаастыар дылы, буруйа суоҕунан ааҕынар быраантаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыыны оноруу, эбэтэр туту дагынымынни буруйга, буруйу оноруу кэмнэгэр национальнай сокуон бинтэр аан дойдутааҕы быраап быһыытынан буруйу оноруунан аабыллыбат буоллахтарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй оноһуулар кэмнэгэр туттула сылдыбыт накаастабылтан ыарахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоҕор, дыһэ кэргэнигэр, киһи олорор дыһэтин тыгтыллыбат буолуутугар, киһи суруйсуутун кистэлэнэр буккуһуо, орооһуо суохтаах. Киһи чинэнигэр, аатыгар-суолугар аңчарыйыа суохтаах. Хас биирдии киһи итинник киһи олоҕор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитигэр көңүл айанныыр, ханнык баҕарар судаарыстыбага олорор сирин бэйэтэ талынар бырааптаах.

2. Хас биирдии киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһигэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төһөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүү уонна онно хорҕойор бырааптаах.

2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дыһн чаччы политикага сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтигэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи гражданство ылар бырааптаах.

2. Ким даҕаны бэйэ көңүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиһигт эр дыһон уонна дыахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэригтэн тутулуга суох эрдии-ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдии-ойохтуу буолалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр кэргэниһилэр тэн бырааптаахтар.

2. Эрдии-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйиһтэ суох сөбүлэн эрэ баар буоллабына буолар.

3. Ыал дыһн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас биллэн эбэтэр атын дыһону кытары тэнгэ бас биллэхтэрин сөп.

2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи толкуйдур, суобастанар, итэҕэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэҕэлин, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэҕэлин соҕотохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаҕастык, биһтэр биһирдигилээн үөрэтин, таһара сулууспатын, религиознай уонна ритуальнай сиэри-туому тутуһуу нонүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи бэйэтэ итэҕэбил санаалаах буолар, уонна ол итэҕэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэҕэбил санаатын мэхэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны кордур, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи эйэлээх мунньахтарга уонна холбоһуктарга киирэр бырааптаах.
2. Кими даҕаны күүс өттүнэн ханнык да ассоциацияҕа киллэриллбэт.

21 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи бэйэтин дойдутун салайыытыгар быһаччы, эбэтэр көңүллүк талылыбыт дьон нонүө кыттыыны ылыан сөп.
2. Хас биһирдиги киһи бэйэтин дойдутугар государственной сулууспаҕа киирэр бырааптаах.
3. Правительство быһааһа нуруот кордобулүтэр олобуруохтаах; ол кордобул кэмтэн -кэмнэр ытыллар, барыларыгар тэн уонна уонсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көңүлүн хааччылар көрүн көмөтүнэн чиниһэй быыбардарга кордорүүнү булуохтаах.

22 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи, общество чилиһин быһыытынан социальной харалтаны ылар бырааптаах. Хас биһирдиги киһи, общество чилиһин быһыытынан, киһи бэйэ суолтатын сөһкө тутууга, киһи тус бэйэтэ нуруот күүһүнэн, нуруоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи үлэлһир, көңүллүк үлэни талар, үлэлһиргэ үчүгэй усулуобуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартан харыстанар бырааптаах.
2. Хас биһирдиги киһи, бырааба сарбылыыта суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.
3. Хас биһирдиги үлэлһир киһи үлэтинэр сөп түбэһиннэрэн эһиһэттэхэр хамнастаныахтаах, хамнаһа киһиэхэ бэйэтин тус наадатыгар уонна киһи дьинэ көргэнигэр тиниһэхтээх, тиниһэт буолабына атын социальной көмөнөн толоруллуохтаах.
4. Хас биһирдиги киһи бэйэтин итэриэстэрин көмүскүү профессиональной түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин итэриэстэрин көмүскээри, профессиональной түмсүү чилиһинэ буолар бырааптаах.

24 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи сыһыанар, иллэн кэмни атаарар, үлэтин күнэ сөп үһүннээх буолуохтаах, кэмнэттэн кэмнэр төлөнөр уонуска ылар бырааптаах.

25 ыстатыйа

1. Хас бипрдин киһи бэйэтэ уонна киһи дьнэ кэргэнэ доруобай уонна чол буолалларын туһугар, аһыыр астаах, тапнар тагастаах, олорор дьнэлээх, кэмнэр оноруулар медицинскэй уонна социальнай оногоо, маһы таһынан, киһи улэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдьар түгэннэригэр уонна киһигтэн тутулуга суох түгэннэртэн сылтаан тутун барытын сүтэрэр түбэлтэтинэр, араас онго уонна комо кордуур бырааштаах.

2. Нийэ буолуу уонна сана торооһун үһүлүччү сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьинэ кэргэннэ төрөөбүт уонна бүлүмнүү оҕолор биһир тэҥ социальнай харалтанан туһанар быраантаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас бипрдийн киһи үөрэнэр бырааштаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрэ суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэннэхтэрин сон, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыттан көрөн үөрэннэхтээх.

2. Үөрэхтээний киһини личность быһыытынан сайыннараарга, киһи быраабын уонна көҕүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээнин норуоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, тулуйумтуо буолууну, добордоһууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларынан эйэни үксэтэр үлэлэрингэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөншүттэр кыра саастаах оҕолоругар маннайгы үөрэх кыһатын талар быраантаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биирдин киһи общество культурнай олоҕор көгүлүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар үөнна ол сайдыыһнаан туһанар быраантаах.

2. Хас бипрдин киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымньыларын сир майгы үөнна үн-харчы өтүгүнэн көмүскэтэр быраантаах.

28 ыстатыйа

Бү дэлгэцнээх Декларацияжа этиллибитин курдук, хас биирдни киһи бэйэтин бырааба уонна конүлэ буттуун олоххо кылларэр сощальной бэрээдэктээх дойдута олорор быраантаах.

29 ыстатыйа

1. Хас бипрдин киһи общество ортотугар көңүл уонна бүтүүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество нһингэр түс эбээһинэстээх.

2. Хас бишрдин киһи бэйэтэни быраабын уонна көҕүлүн олохтоохунугар көрсөр хааччахтааһынара, сокуон атын дьон быраабын уонна көҕүлүн, сигилин (мораль) ырдэбиллэрин толорор иннигтэн, уонна норуokka табыгастаах түтүлү тутар түһүттан олохтообут бобуулартан атын буолуо сүөхтээх.

**3. Бу быраангтары уонна көнүлэри олоххо киллэрин ханнык да түбэлтэбэ Холбоһуктаах нациялар
организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары үтэрсэ суохтаах.**

30 ыстатыйа

Дынгнээх Декларация не хойооно ханнык эмэ дойдуга, дьон түмсүүтүгэр эбэтэр кэккэ дьоннорго бу декларацияҕа суруллубут быраабы уонна көңүлү суох онорорго көңүлү биэрни курдук тойонноһуо суохтаах.